

kunna utvidgas samt att Kungl. Maj:t tacktes för Riksdagen framlägga det förslag i ämnet, som denna utredning kunde föranleda.

Stockholm den 26 januari 1912.

J. S. Almer.

Nr 35.

Af herr **Asplund**, om ställande af den i 1912 års statsverksproposition beräknade utdelning å statens aktier i Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag till riksbankens disposition att användas till belåning af enskildas fastigheter inom Kiruna och Malmbergets municipalsamhällen.

I december 1909 ingåfvo större delen af fastighetsägarna inom Kiruna och Malmbergets municipalsamhällen en underdånig ansökan att Kungl. Maj:t tacktes medgifva, att samhällena finge för ernående af delaktighet i Konungariket Sveriges stadshypotekskassa antingen bilda en egen stadshypoteksförening eller ock att Västerbottens och Norrbottens stadshypoteksförening måtte åläggas utsträcka sin verksamhet till dessa inom det senare länet belägna samhällen. Ansökningen motiverades sålunda: Samhällena ifråga intoge en särställning, tillkomna som de vore uteslutande på grundval af den grufdrift, som utöfvades vid de närliggande stora malmfälten, och till väsentlig del lämnande bostäder åt den vid gruffälten och järnvägen anställda arbetarebefolkningen. Visserligen vore för samhällena gällande såväl lagen om stadsplan och tomtindelning som byggnads-, brand- och ordningsstadgarne för rikets städer samt hvad i hälso-

vårdsstadgan för riket föreskrifves om stad, brandväsendet vore eller blefve inom den närmaste framtiden tillfredsställande ordnad, vatten- och afloppsledning funnes till rätt stor utsträckning och samhällenas byggnader vore, sedan Malmbergets s. k. kåkstad numera blifvit fullständigt nedrifven, samtliga uppförda i full öfverensstämmelse med ofvannämnda stadgar, hvilket till en viss del icke vore förhållandet beträffande flertalet af Väster- och Norrbottens städer och öfriga stadsliknande samhällen. Befolkningen inom grufsamhällena, som för hvarterdera i antal närmade sig de större städernas inom länen, vore också till följd af de bättre arbetsförtjänsterna köpstarkare än länens öfriga befolkning i stort sedt, hvilket naturligtvis hade en fördelaktig inverkan på fastighetsägarnes ekonomi. Men då på flera utomstående håll den åsikten framkastats, att de båda grufsamhällenas tillvaro kunde blifva relativt kortvarig, då sannolikheter skulle förefinnas, att efter det mellan svenska staten och Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag nu gällande malmbrytningskontraktets utlöpande år 1942 ny uppgörelse ej skulle kunna träffas, utan grufdriften måste nedläggas, en eventualitet, som sökandena för sin del ej kunde tro vara möjlig, så torde fastighetsägarna inom grufsamhällena, ifall det ens vore tänkbart, att de kunde vinna medlemskap i Väster- och Norrbottens stadshypoteksförening, få vid låns beviljande stå allt för långt tillbaka för fastighetsägarna i länens städer och öfriga anslutna samhällen. Under sådana förhållanden torde det vara fördelaktigast, om särskild hypoteksförening bildades för Kiruna och Malmbergets municipalsamhällen.

Sammanlagda taxeringsvärdet af fastigheterna å den af enskilda bebyggda delen af Kiruna municipalsamhälle utgjorde enligt 1909 års taxeringslängd 1,978,800 kronor och i Malmberget 1,867,000 kronor, hvartill komme efter april 1909 uppförda eller tillökade byggnader, så att sammanlagda fastighetsvärdet vid 1909 års slut sannolikt uppginge till omkring fyra miljoner kronor. Visserligen hade till nämnda tid lån endast ansökts för tillsammans 1,225,500 kronor, men berodde detta därpå, att arbetet för saken endast pågått några få dagar, och det lede intet tvifvel, att för såvidt en hypoteksförening för malmfälten komme till stånd, det ansökta lånebeloppet snart skulle närma sig halfannan miljon kronor. Administrationskostnaderna torde under sådana förhållanden icke komma att stiga till högre belopp i procent af lånesumman än för Väster- och Norrbottens stadshypoteksförening, som omfattade flera vidt åt-

skilda samhällen. Då fastigheternas genomsnittsvärde i gruvsamhällena vore betydligt lägre än i städerna, blefve vid en inträffande betalningsinställelse af någon ledamot i de förra den föreningen åliggande ansvarigheten icke på långt när så betungande, hvarjämte det bland gruvsamhällenas befolkning säkerligen alltid skulle finnas personer, villiga och vederhäftiga att öfvertaga sådana fastigheter.

De båda gruvsamhällenas uppväxt hade ägt rum under högst ogynnsamma penningförhållanden. Ordnade fastighetslån hade endast i undantagsfall erhållits, de flesta fastighetsägarna hade fått anlita växlar och andra tillfälliga lån mot en ränta, som sällan understigit sex procent, men i regeln växlat mellan 7 och 8 procent, till och med därutöver. Likväl hade inga byggnadskrascher inträffat och de långivande bankerna hade icke åsamkats några förluster eller nödgats öfvertaga några fastigheter. Denna omständighet utgjorde en borgen för att eventuella låntagare i gruvsamhällena skulle utan svårigheter kunna uppfylla de vida lättare lånevillkoren i Konungariket Sveriges stadshypotekskassa. Beviljande af sådana lån i större utsträckning skulle äfven kraftigt bidra att nedsätta de nuvarande höga lefnadsomkostnaderna i gruvsamhällena till fördel för den arbetande befolkningen i sin helhet.

Då på grund af de ekonomiska förhållandena m. m. inom gruvsamhällena en större årlig amortering å fastigheterna borde kunna göras än å andra platser i Väster- och Norrbottens län samt en sådan äfven motiverades af de hos många rådande föreställningarna om gruvsamhällenas relativt korta lifslängd, så anhöllo sökandena slutligen, att amorteringstiden för de lån, föreningens medlemmar kunde erhålla, måtte begränsas till högst tjugufem år och icke utsträckas utöver den 1 januari 1938, den tidpunkt, då en inlösen af grufvorna och därmed en eventuell inskränkning af grufdriften kunde komma ifråga.

Å ansökningen yrkade Västerbottens och Norrbottens stadshypoteksförening afslag, i hvad den gällde gruvsamhällenas anslutning till föreningen, och motiverades detta yrkande därmed att samhällena voro för sin industriella och kommersiella utveckling helt och hållet beroende på järnmalmsbrytningen inom malmfälten i Kiruna och MalMBERGET och därför ansåges vara af mera obeständig natur. Styrelsen för Konungariket Sveriges stadshypotekskassa såväl som bankinspektionen afstyrkte likaledes bifall till ansökningen under framhållande, att de båda gruvsamhällena ej vore nog bär-

kraftiga att bilda en egen stadshypoteksförening; och så blef ansökningen af Kungl Maj:t i februari 1911 afslagen.

Det ekonomiska trångmålet för grufsamhällenas fastighetsägare har under det senaste året ytterligare ökats därigenom, att riksbanken numera icke blott *icke* beviljar några nya fastighetslån inom grufsamhällena utan till och med fordrar amortering af de få förut beviljade, ehuru dessa i allmänhet icke gå utöfver första tredjedelen af taxeringsvärdet. Flertalet fastighetsägare ha redan förut tillräckligt svårt att klarera de kortare lån, som de ha utöfver riksbankslånen.

Oaktadt fastigheternas taxeringsvärde vuxit för Kiruna municipalsamhälle till 2,143,700 kronor och för Malmbergets till 2,015,600 kronor enligt 1911 års taxering, råder fortfarande stor bostadsbrist och trångboddhet inom samhällena. Inneboendesystemet existerar ännu i mycket stor utsträckning, nödvändigjordt förutom af bostadsbristen äfven af de höga hyror, som äro en gifven följd af de höga räntor och den korta amorteringstid, som gälla för fastighetslånen, där sådana ens kunnat erhållas. I en rapport öfver en i december 1908 verkställd undersökning säges angående bostadsförhållandena inom Kiruna municipalsamhälle följande:

»Inom municipalsamhället finnes *431 stycken familjer*, hvilka bebo och inneha endast *ett rum* hvardera, hvarutaf inom bolagsområdet i Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolags hus 109 stycken och inom öfriga stadsplaneområdet 322 stycken familjer. Af de 322 familjer, som bo utom bolagsområdet, finnes det 63 stycken, som utom familjens eget folk äfven hafva s. k. inneboende. Största antalet i samma rum har varit 8, 9, 10 och 11, häri s. k. inneboende inberäknade.

De mest trångbodda äro dock genom hälsovårdspolisens ingripande, åtminstone för närvarande, åtskiljda.

Inom municipalsamhället och utom bolagsområdet finnes dessutom 77 stycken familjer med lägenhet (rum och kök), som utom familjens egna medlemmar inneha s. k. inneboende.

Angående en-rumssystemet inom municipalsamhället, hoppades man vid 1910 års undersökning, att detta till ett bättre skulle minska år för år, men i stället visar det en ökning af icke mindre än 80 familjer, som bebo och inneha endast ett rum hvardera.

Angående rummens beskaffenhet äro dessa ofta nog synnerligen bristfälliga och kalla».

I § 17 af det år 1907 mellan svenska staten och Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag träffade aftal förbinder sig bolaget att »på sätt i Grängesberg och i Kiruna redan ägt rum, äfven i Gellivara vidtaga åtgärder för beredande af tjänliga bostäder åt arbetarna samt för öfrigt, i hvad på bolaget ankommer, söka sörja för deras trefnad».

I fall denna förbindelse afser *alla* hos bolaget anställda arbetare, så fattas nog ännu i denna dag, icke blott hvad Malmberget utan äfven hvad det redan 1907 godkända Kiruna beträffar, mycket i att densamma blifvit uppfylld, i det att en mycket stor del af bolagets arbetare vid båda malmfälten äro hänvisade att söka sig bostad i de af enskilda uthyrda dyra lägenheterna. Men oafsedt detta finnes ju stora massor af handtverkare, vid järnvägen och andra företag anställda, jämte sådana arbetare, som blifvit skadade i bolagets arbete eller utslitna i malmlastningen och icke kunnat erhålla lättare arbete hos bolaget. Alla dessa anser sig bolaget fristaget från att skaffa husrum. Alla äro de dock komna till samhällena på grund af grufdriften och då torde det väl vara den andra delegarens i grufvorna, statens, skyldighet att på något sätt bidraga till att skaffa dessa bolaget utomstående en dräglig tillvaro däruppe. Det ligger då nära tillhands, att staten använde någon liten del af den årliga vinst, staten erhåller från malmfälten — en vinst, som, ifall man ville fullfölja den tankegång, efter hvilken 1907 års uppgörelse kalkylerats, rätteligen i sin helhet borde fonderas för en blifvande inlösen af grufvorna — till förbättring af fastighetskrediten i grufsamhällena, hvarigenom nödigt antal bostäder kunde erhållas och hyrorna sänkas.

Beständes det, att alla lån skulle vara amorterade till den tid, då en inlösen af grufvorna kunde komma ifråga, exempelvis till början af år 1938, så finge staten igen sina pengar, då de kunde behövas, hvarjämte, då samhällenas fastigheter till sagda tid i allmänhet skulle vara skuldfria, någon krasch ej vore att befara, om grufdriften därefter komme att inskränkas eller inställas.

På grund af det anförda, tillåter jag mig värdsamt hemställa,

att den i 1912 års statsverksproposition såsom inkomst beräknade utdelning å statens aktier i Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag 1,600,000 kronor måtte ställas till riksbankens disposition

att användas till belåning af enskilda tillhöriga fastigheter inom Kiruna och Malmbergets municipalsamhällen intill halfva taxeringsvärdet mot för lån i Konungariket Sveriges stadshypotekskassa gällande ränta och med amorteringstiden begränsad till den 1 januari 1938.

Stockholm den 26 januari 1912.

C. I. Asplund.
